

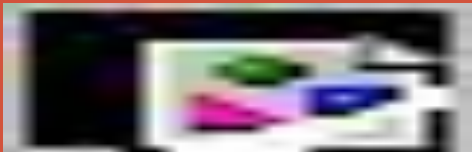
vernieuwingspioniers

JGZ innovatie atelier 26 september 2018

De pioniers worden gestimuleerd op zoek te gaan naar ruimte om de beweging naar vernieuwing in gezamenlijkheid in te zetten binnen de eigen organisatie. Dit betekent ook: buiten de muren van de eigen organisatie kijken.

Samen verbinden, versterken en vernieuwen we.

Marja Rexwinkel,
Klinisch psycholoog
Infant and Early Childhood Mental Health specialist
Opleider MOC Kabouterhuis

Recente ontwikkelingen, belang van de ouder-kindrelatie if you don't use it you loose it

- Explosie aan neurowetenschappelijk (brein, genetica) en ontwikkelingsonderzoek (gehechtheidsonderzoek)
- De wisselwerking tussen genen en vroege ervaringen zorgen voor een sterk veerkrachtig of juist zwak fundament voor alle verdere leer ervaringen (gedrag, emotie, gezondheid)
- Vraagt visie, geen korte termijn politiek, vraagt kennis van de wetenschap van het zich ontwikkelende brein en de vroege kindertijd

Engels model 1001 critical days, minister

1001 Kritieke dagen

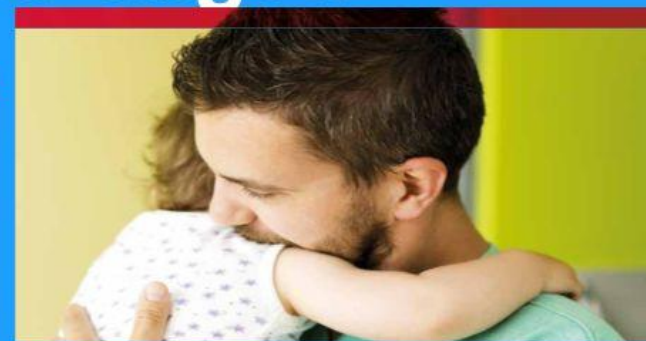
1001 kritieke dagen

Introduction The 1001 critical days by
Members of Parliament in Great Britain

doi:10.1371/journal.pone.0136166.g002

Op weg naar een
Nederlands Manifest
1001 kritieke dagen

De plasticiteit van de hersenen van een baby is in de eerste 1001 kritieke dagen nog optimaal. De aanpak van herenvindt die het sociaal emotionele leven van kinderen moet nog grote deels plaatsvindt. Tegelijkertijd biedt de psycho-biologische veranderde relatie tussen ouders en de baby de mogelijkheid om de kwaliteit van de relatie en de hechting te verbeteren. Hierdoor kunnen in de eerste 1001 dagen de groeiwijken van de baby geïntensificeerd worden.

van manifest 1001 kritieke dagen naar platform veilige, gezonde en kansrijke start

Een aantal organisaties hebben het initiatief genomen naar Engels model een manifest te maken over het belang van de eerste 1001 dagen van een kind. Deze periode van conceptie tot 2 jaar, is cruciaal voor de ontwikkeling.

Juist in die periode is informatie en begeleiding (preventie en specialistische interventie) voor aanstaande ouders en ouders en baby's van groot belang.

Het manifest is in oktober 2015 aangeboden aan de subcommissie Jeugd van de VNG.

manifest 1001 critical days

groei van het brein, ontstaan van veilige relaties,
invloed van stress en onverwerkt trauma

- zwangeren en jonge kinderen zijn de maatschappij niet tot last, maar (aanstaande) kind van vandaag..... is de volwassene en ouder van morgen

1001 kritieke dagen

De realiteit, met de meeste jonge kinderen gaat het goed, maar.....

- 34 per 1000 kinderen vallen onder de brede definitie van kindermishandeling
- Fysiek en seksuele misbruik komt minder vaak voor dan **emotionele verwaarlozing of getuige zijn van huislijk geweld**
- 90.000 kk staan bloot aan emotionele en onderwijs verwaarlozing
- 45.000 kk zijn getuige van huislijk geweld, 12 per 1000
- Grootse groep zijn **jonge kinderen** die nog niet in onderwijs zitten
- Meer dan 1 type kindermishandeling
- **26% van deze groep zijn baby's**
- **10% van alle zwangere vrouwen** hebben ernstige angst en of depressieve klachten
- **Een derde van huislijk geweld begint tijdens zwangerschap**

Geef ieder (aanstaand) kind een veilige, gezonde en kansrijke start

- Integrale visie over de eerste 1001 kritieke dagen, breng geïntegreerde (wetenschappelijke) kennis naar de werkvloer
- Belang van ketenzorg
- **Innovatie**: slimme combinatie over beleidsterreinen heen, ontschotting, medisch, psychisch en sociaal domein
- Herontwerp van het aanbod, voorkomt onnodige niet effectieve kostbare preventie en interventie, het is niet zo dat als het niet baat het ook niet schaadt!
- (interdisciplinaire) Scholing
- Investerings

Eerste duizend dagen van TNO

- Preconceptie advisering (stoppen met roken en drinken en gezonde levensstijl)
- Centering pregnancy en centering parenting, begeleiding in groepen
- Vroege signalering van zorgelijke situaties om escalaties te voorkomen
- Samenwerking in het veld

Amsterdamse aanpak gezond gewicht gedrag en ouder-kindrelatie

De eerste 1000 dagen van Tessa Roozenboom hoogleraar vroege ontwikkeling van gezondheid AMC-UVA

- Fundamentele belang van een goed begin vanuit biologisch medisch en maatschappelijk perspectief
- Kritiek: eenzijdig op gezonde levensstijl, psychische kant blijft achterwege
- ACE wordt niet genoemd

Opmerkelijk

- In de programma's wordt steeds een ander aspect benadrukt: meestal gezonde levensstijl en sociaal domein
- De emotionele gezondheid van het zeer jonge kind blijft vaak achterwege of wordt gezien als onderdeel van het sociaal domein (zwangere), minder meetbaar
- Coalities tussen (jeugd)gezondheid en sociaal domein bv ziekenhuis, verloskundige, kraamzorg, JGZ en evt. opvoedprogramma's en gemeentes
- Ouders als opvoeders, ouders zijn meer dan opvoeders
- Brede jeugdzorg en volwassenenzorg blijven in keten achterwege

Platform voor integratie en samenwerking

(NJI, NCJ, Erasmus, TNO, 1001 kritieke dagen, gezond gewicht, Pharos etc)

- Platform geef ieder kind een **veilige** (emotioneel en fysiek), **gezonde** (emotioneel en fysiek) en **kansrijke** (sociaal domein) start

**Bernard
van Leer**
FOUNDATION

Kansrijke start, 11 september gelanceerd door minister van VWS, Hugo de Jonge

Kansrijke start

- Ieder kind verdient de best mogelijke start en een optimale kans op een goede toekomst
- De eerste 1000 dagen (vanaf conceptie) zijn cruciaal voor een goede start
- 14% geen goede start door vroeggeboorte en/of een te laag geboortegewicht (Moeders van Rotterdam)
- Gezondheid goede voorspeller (fysiek en mentaal) van problemen op latere leeftijd, (sociale) risicogezinnen
 - Voor de zwangerschap
 - Tijdens zwangerschap
 - Na de geboorte
- Wegnemen van stress en bevorderen sensitief ouderschap
- Verbinden van medisch (gezonde levensstijl) en sociaal domein (en opvoeding)
- Emotionele gezondheid jonge kind??

Gezondheidsraad, opdracht van VWS de ouder kind relatie en jeugdtrauma's

- **De beschermende werking van de ouder-kindrelatie**

- Interventies om de **ouder kind relatie te verbeteren** hebben gemiddeld een **klein effect**.
- Interventies om **kindermishandeling te stoppen** (die deels gericht zijn op de ouder-kindrelatie) hebben gemiddeld een **klein tot middelmatig effect**.
- Interventies om **kindermishandeling te voorkomen** (die deels gericht zijn op de ouder-kindrelatie) hebben gemiddeld **geen tot een klein effect**.
- Ze kunnen wel effectief zijn bij **specifieke risicogroepen**.

Gehechtheid is afhankelijk van de sensitiviteit van de ouder

Gebruik effectieve interventies om de ouder/kind relatie te verbeteren alleen voor:

- ✓ Gezinnen met riscofactoren
 - ✓ Gezinnen met een verstoorde ouder-kindrelatie
 - ✓ Gezinnen die aangeven behoefte aan hulp te hebben
-
- **Onvoldoende bewijs** om gehechtheidspreventie aan de hele bevolking aan te bieden
 - **Wegen de voordelen op tegen de nadelen**: stigmatiseren, 'hechtings' politie en problematiseren ouderschap?

verbeteren van gehechtheid is geen wondermiddel voor preventie

(geen effect tijdens zwangerschap en eerste 6 maanden)

Advies:

- Wat werkt voor wie in welke context, sluit aan bij de ouder en het gezin
- De juiste zwaarte bij de juiste groepen
- Eisen aan effectiviteit bij inkoop door gemeentes
- Betere signalering
- Betere scholing en implementatie
- Aandacht voor maatschappelijke context

waarschuwing

- Nog **weinig tot geen preventieve interventies** die in grote metastudies effectief zijn gebleken
- **Checklists** zijn middel op zich geworden, ipv helpen ordenen van informatie, goede observaties, gesprekken met kritische collega's
- **Screenen op risicofactoren**: groep met dezelfde risicofactoren die niet mishandelen groter, **vals positieven**
- Wat wel werkt voorzorg, stevig ouderschap, spec. doelgroep, **werkzame factoren?**
- **Onderliggende mechanismes** onverwerkt trauma en verlies, verstoorde gehechtheid, fysiologische reacties op stress, aantal ipv aard risico factoren, herkennen van stress

Wat is stress

- Normale reactie op een gebeurtenis die de interne balans in een organisme dreigen te verstoren, is een adaptatie mechanisme (bloedruk, hartslag, bloedstroom en bloedsuiker)

Soorten stress

positief

Stress reactie

Toxisch of
chronisch

Korte toename hartslag, kortdurende
verhoging stresshormonen

Serieuze tijdelijke stressreacties
gebufferd door zorgzame en veilige
relaties

Langdurige chronische stressreacties in
afwezigheid van relaties die beschermen

ACE = adverse childhood experiences

Early Life Stress (ELS)

Stress in de meest gevoelige ontwikkelingsfasen van de hersenen

1. (voor de) conceptie
2. Zwangerschap
3. Eerste drie jaren na de geboorte
4. Adolescentie

ELS is ACE ++ (Frans Pijpers NCJ)

ACE (Felitti, 1998, 10.000 mensen)

- Mishandeling (psych. en lich.)
- Seksueel misbruik
- Geweld tegen moeder
- Gezin met verslaving
- Gezin met ouder met psych. problemen, suïcide
- Verlating, scheiding
- Gezin met gezinslid in gevangenis

ELS (Shonkoff, 2017)

- ACE categorieën plus....
- Pesten
- **Armoede**
- Onveilige buurt
- Overlast
- Schoolstress
- Druk leeftijdsgenoten
- Moeten presteren

Armoede en jonge kinderen

- Armoede heeft negatievere gevolgen voor jonge kinderen dan voor oudere kinderen
- Armoede heeft de grootste invloed op jonge kinderen via de ouder-kindrelatie en ouderschap (ouder is de psycho biologische regulator van het jonge kind)
- Gezin stressmodel : emotioneel welzijn van ouders met name moeders kwaliteit van de gezinsinteracties gerelateerd aan stress
- Korte termijnoplossing geen planning en organisatie, schaarste model

Wat doet ELS?

- Stressnetwerk (gevoeliger, stress drempel wordt lager)
- Serotonine netwerk (geheugen stemming, zelfvertrouwen slaap, emotionele ontregeling, depressie)
- Oxytocine netwerk (gevoelens van plezier, verstoorde regulatie)
- Immuun netwerk (weerstand, infecties)
- Neuropsychologisch netwerk (cognitieve ontwikkeling, zelfcontrole, concentratie en aandacht)
- Naast psychische gevolgen ook lichamelijke gevolgen longziektes, astma, hart en vaat ziekten, obesitas, immuunsysteem, kanker....vroeg dood

Continuüm

Normale stress

Toxische stress

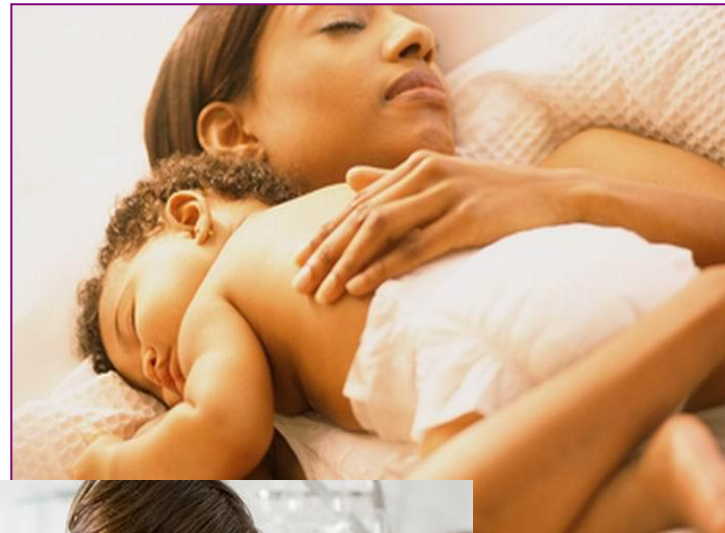
Traumatische stress

Gewone zorg en
preventie

specifieke
interventies

behandeling

Belang van ouder-kindrelatie gehechtheid komt in vele vormen

Ontwikkeling

- Ongeacht de leeftijd (een paar maanden, een paar jaar of de volwassene als ouder) kan ontwikkeling niet begrepen worden zonder de context, **relaties tussen kind, ouder en omgeving**

Belang van gehechtheid voor de ontwikkeling

- Vanaf zwangerschap
- Sensitieve relaties met gehechtheidfiguren
- Vanuit co-regulatie naar steeds meer zelfregulatie
- Ontwikkeling van eigen identiteit en gevoel van eigenwaarde
- Ontwikkeling van gehechtheidsgedrag naar veilige gehechtheid representatie , intern werkmodel
gezonde relaties, gevoel van zelfvertrouwen

Hoe krijg je een indruk van de prenatale gehechtheid?

Zijn er beelden van het aanstaande ouderschap?

- Wat voor ouder wil je graag zijn?
- Wat voor baby zou je graag willen?
- Beschrijf je baby in een paar kenmerken?
- Hoe verandert de relatie met je partner door de komst van de baby denk je?

Relaties tussen ouder en kind zijn van belang gehechtheid

- Jonge kinderen, inclusief hun genetica en brein ontwikkelen zich in de context van **zorgzame relaties**
- In plaats van een probleem te zien als exclusief **in het jonge kind**, ook exploratie van de **relationele context** van het probleem

Een kansrijke start

- Een kansrijke start is een fundamenteel morele verantwoordelijkheid en een sociale en economische investering
- belangrijk om het te gat dichten **tussen wat wij weten** (wetenschappelijk onderzoek over de vroege kindertijd van meerdere disciplines) en **wat wij doen**
- Tussen **wat** wij doen als JGZ **waarom** wij het doen **en op welke plek in de keten?**

Waarom i.p.v. wat

- Als we het gedrag van een kind te snel labelen voelen ouders zich hulpeloos en onbekwaam en besteden 'de macht over het probleem' uit aan de **'expert'**, die zal het wel weten

verschuiving van **wat** naar **waarom** of **wat én waarom**

- Nu nog vaak, **wat** is het bij het kind, staat in de weg naar werkelijk luisteren en transparantie naar de ouders
- Naast **wat** is er aan de hand met het kind ook **waarom** is dit aan de hand, maar ook transparantie over **waarom** vraag ik dit en wie heeft dat al eerder gevraagd in de keten?
- Kunnen wij de ervaring van het kind en gezin binnen hun relationele context begrijpen, inclusief de keten?

Dilemma van parent blaming

- In de relationele aanpak en het luisteren naar ouders en problemen zien binnen de context van relaties zit een risico: **de ouders de schuld geven voor de problemen van het kind**
- Belangrijk is kijken naar groei en ontwikkeling en veerkracht in alle complexiteiten, een ouder kan hebben gefaald zonder iemand de schuld te geven
- Ouders geven zichzelf al veel te vaak de schuld over ongeveer alles (mede oorzaak postpartum depressie)

In welk gesprek zitten wij met de ouder(s) binnen de keten relaties beïnvloeden relaties

- Wanneer wij een probleem niet alleen benaderen vanuit het perspectief **wat** maar ook **waarom en binnen welke plek van de keten**, ondersteunen wij **betrouwbaarheid, voorspelbaarheid veerkracht en emotionele gezondheid**

Wat staat er tussen ouder en kind om een veilige, sensitieve en veerkrachtige ouder en kind relatie te hebben

- **Externe stress** isolement, financiën, huisvesting, migratie, alleenstaand ouderschap, **huislijk geweld**
- **Interne stress kind factoren** (medische complicaties, emotie, temperament, autisme) , ouder factoren (LVB, psychische problematiek, **onverwerkt trauma of verlies**)
- **Relatie met hulpverlener(s)**

- Zonder een geïntegreerde visie in de keten zal er in de toekomst (zoals ook in het verleden) hoge overdracht van ongelijkheid, blijven bestaan
- De morele en economische waarde van het doorbreken van deze cirkel kan enorm zijn

Transitie op weg naar Transformatie ?

Samenwerking rondom het kind en het gezin
integratie van ervaring, kennis en kunde in de keten, geen schotten

**“It Takes a Village to Raise a Child”
~African Proverb**

een nieuw begin is een belofte
voor de toekomst ”

Courtesy of ARA Content